

IRAK PARLAMENTO SEÇİMLERİ: GELİŞMELER VE MUHTEMEL İÇ SİYASİ HESAPLAR

BİLGAY DUMAN

Irak Çalışmaları Koordinatörü **ORSAM**

“

Irak'ta seçimlere katılımdaki düşüşün istikrarını sürdürdüğünü söylemek mümkündür. Bu noktada söz konusu katılım oranının düşmesi, halkın siyasetten giderek uzaklaştığının ve siyasete dair bir umudunun kalmadığının göstergesi olarak okunabilir. Zira siyasal düzen ve halk arasındaki uzlaşma giderek çözülmektedir.

”

Irak'ta uzun süreli tartışma konusu hâline gelen ve daha önce bir kez ertelenen Irak Parlamentosu erken genel seçimleri, 10 Ekim 2021 tarihinde gerçekleştirilmiştir. Söz konusu seçimler 2003'te Saddam Hüseyin rejiminin yıkılmasının ardından Irak'ta yapılan ilk erken genel seçimler olma özelliğini taşımaktadır. Öte yandan, 2021 parlamento seçimlerinden Irak açısından başka bir ilk daha yaşanmıştır. Irak'ta 2005 yılından bu zamana kadar yapılan tüm seçimlerde Irak'ın her vilayeti bir seçim bölgesi olarak hesaplanırken, 10 Ekim 2021 seçimlerinde, vilayetler sahip oldukları kadın kotasına göre (yasalara

göre Irak Parlamentosunun yüzde 25'i kadın olmak zorunda) bölgelere ayrılmıştır. Önceki seçimlerden farklı olarak daraltılmış bölge seçim sistemiyle sandığa giden Irak halkı 83 seçim bölgesindeki 3249 adaya yönelik oylarını kullanmıştır. Seçimlere 270'ten fazla parti ve siyasi oluşum katılırken, 20'den fazla koalisyon seçimlerde yarışmıştır.

SEÇİMLERE DÜŞÜK KATILIMIN NEDENLERİ

Daha önceki seçimlerde olduğu gibi Irak'ta seçimlere katılım oranında ciddi bir düşüş olduğu gözlemlenmiştir. Nitekim 2018 seçimlerinde yüzde

44 olarak ifade edilen seçimlere katılım oranı, 2021 seçimlerinde ülke genelinde yüzde 41'e düşmüş, bu rakam şimdiye kadar Irak'taki tüm seçimler arasında en düşük rakam olarak kayıtlara geçmiştir.

Bu anlamıyla Irak'ta seçimlere katılımındaki düşüşün istikrarını sürdürdüğünü söylemek mümkündür. Bu noktada söz konusu katılım oranının düşmesi, halkın siyasetten giderek uzaklaştığının ve siyasete dair bir umudunun kalmadığının göstergesi olarak okunabilir. Zira siyasal düzen ve halk arasındaki uzlaşma giderek çözülmektedir. Ayrıca iki taraf da birbirinden uzaklaşmakta ve farklılaşmaktadır. Bu farklılaşma ve uzaklaşmanın en büyük sebebinin siyaset düzeni ve devlet yönetiminin halkın temel ihtiyaçlarına dahi cevap verememesi olduğu söylenebilir. Bu durumu sadece son mevcut hükümet ya da yönetimin sorunu olarak ilişkilendirmek yanlış olacaktır. Zira Irak'ın mevcut sorunları birikimsel bir sürecin sonucu olarak değerlendirilebilir. Irak'ta bugüne kadar iktidara gelen hükümetlerin sorunu çözmek yerine Irak'ta yeni sorunlar ortaya çıkardığı, hemen her dönem Irak'ta farklı dinamiklerin terör, yolsuzluk, ekonomik problemler gibi olumsuzluklar ortaya çıkardığı görülmektedir. Bu

nedenle 2003'ten bu yana Irak'ta ülkesel gelişim açısından ciddi bir ilerlemenin olduğunu söylemek yanlış olacaktır. Ülkedeki sorunlara çözüm üretmek ve ilerleme sağlamak bir yana mevcut düzeninin istikrarının sağlanmasında bile zorluk yaşanmaktadır.

“

Devlet düzeninin kurumsallaşmasındaki eksiklikler ve kamu hizmetlerinin sağlanamaması halkın ülkenin geleceğine dair umutlarını kaybetmesine ve seçim sürecine ilişkin beklentilerini düşürmesine sebebiyet vermektedir.

”

Devlet yönetimi hâlen sağlık, eğitim, elektrik, su gibi temel ihtiyaçları dahi sağlamakta zorlandığı gibi, ülkedeki ekonomik kriz, yolsuzluk gibi faktörler de halkın yaşam şartlarını oldukça sıkıntılı hâle getirmektedir. Aynı zamanda devlet düzeninin kurumsallaşmasındaki eksiklikler ve kamu hizmetlerinin sağlanamaması halkın





ülkenin geleceğine dair umutlarını kaybetmesine ve seçim sürecine ilişkin beklentilerini düşürmesine sebebiyet vermektedir. Başka bir deyişle, siyasi çekişmelerin getirdiği olumsuzlukların yanı sıra, ekonomik problemler, güvenlik problemleri, terör örgütlerinin varlığı, devlet düzenindeki belirsizlikler, siyasetin çözüm üretici olmak yerine sorunların kaynağı hâline dönüşmesi halk ile siyaseti birbirinden gittikçe uzaklaştırmaktadır. Bununla birlikte Irak'taki hemen her seçimde farklı bir seçim sisteminin uygulanması da halkın kafasını karıştırmakta ve bürokratik işlemleri arttırmaktadır. Bu nedenle halkın "bir sonuç vermeyeceğini ve Irak'ta bir şey değiştirmeyeceğini düşündüğü" seçimlere katılımı giderek azalmaktadır. Bu noktada Irak'taki en büyük Şii dinî

merci Ayetullah Seyid Ali es-Sistani'nin seçimlerden bir hafta öncesinde seçimlere katılım çağrısı yapmasına rağmen katılımın bir önceki seçimlerden düşük kalması dikkat çekicidir. Hatta Şii dinî anlayışında dinî mercilerin sözleri talimat gibi kabul görürken, Sistani'nin çağrısına rağmen Şii bölgelerde bile katılımın düşük kalması, din adamlarının halk arasındaki etkinliğine dair soru işaretleri ortaya çıkarmıştır. Bu durum tabanını iyi konsolide edebilen, güçlü teşkilat yapısına sahip partiler için bir avantaj oluşturmuştur. Zira halkın genel katılımı zayıf olduğunda tabanını sandığa çekmeyi başaran örgütlü yapıların seçimlerin sonunda daha yüksek sandalye sayısına sahip olduğu görülmektedir.

“ Erken genel seçimleri beraberinde getiren protesto göstericilerinin kurmuş olduğu İmtidad gibi siyasi yapılar da parlamentoya girmeye hak kazanmıştır. Bu noktada siyasal rejime karşı kurulan hareketlerin siyasal süreç içerisinde nasıl konumlanacakları dikkat çekici olacaktır.

SEÇİM SONRASI IRAK SİYASETİNDE ORTAYA ÇIKAN TABLOYA İLİŞKİN İHTİMALLER

İlk seçim sonuçlarına göre, kitlesel konsolidasyonu Irak'taki en güçlü gruplardan biri olarak bilinen Mukteda es-Sadr'ın öncülüğündeki

Sadr Hareketi, 73 milletvekili ile birinci parti olarak sandıktan çıkmıştır. Seçimlerin ikincisi daha çok Sünni Arapların yaşadığı bölgelerden kazandığı 37 sandalye ile Irak Parlamentosu Başkanı Muhammed Halbusı'nın liderliğindeki Takaddum olmuştur. Üçüncü sırayı ise 35 milletvekiliyle Irak'ın en köklü siyasi partilerinden biri olan ve eski başbakanlardan Nuri el-Maliki'nin başkanlığını yaptığı Dava Partisi'nin liderliğindeki Kanun Devleti Koalisyonu almıştır. Seçimlerde en fazla sandalye sayısına sahip olan bir diğer siyasi yapı 33 sandalyeyle Mesut Barzani liderliğindeki Kürdistan Demokratik Partisi (KDP) oldu. Buradan KDP'yi diğerlerinden ayıran özellik diğer siyasi yapıların bir koalisyon ve seçim ittifakı olmasına rağmen, KDP'nin tek başına parti olarak bu sandalye sayısına ulaşması olmuştur. Nitekim Irak Kürt Bölgesel Yönetimi (IKBY) ve Kürt iç siyasetindeki tüm çalkantılara rağmen, KDP'nin Irak Parlamentosu seçimlerinde elde ettiği sandalye sayısındaki yükselen grafik de dikkat çekicidir. Aynı şekilde hem Sadr Hareketi hem Kanun Devleti Koalisyon hem de Takaddum, bir önceki seçimlere göre sandalye sayılarını arttırmıştır. Diğer taraftan daraltılmış seçim sistemiyle birlikte 40'a yakın bağımsız adayın da Irak Parlamentosuna girmeye hak kazandığı görülmektedir. Bu noktada seçim sisteminin getirileriyle birlikte Irak toplumsal yapısındaki en önemli dinamiklerden biri olan aşiretlerin siyasi önemi de ortaya çıkmıştır. Bununla birlikte erken genel seçimleri beraberinde getiren protesto göstericilerinin kurmuş olduğu İmtidad gibi siyasi yapılar

da parlamentoya girmeye hak kazanmıştır. Bu noktada siyasal rejime karşı kurulan hareketlerin siyasal süreç içerisinde nasıl konumlanacakları dikkat çekici olacaktır.

Öte yandan seçim sonuçlarına ilişkin en dikkat çekici gelişmelerden biri de İran'ın destek verdiği ve milis grupların siyasal organizasyonlarının içerisinde yer aldığı, Bedir Örgütü lideri Hadi el-Amiri'nin başkanlığındaki Fetih Koalisyonu'nun sandalye sayısındaki düşüş olmuştur. 2018 seçimlerine göre, Fetih Koalisyonu sandalye sayısının neredeyse üçte ikisini kaybetmiştir. Bu noktada halkın siyasete önemli bir mesaj verdiği görülmektedir. Fetih Koalisyonu'ndaki bu düşüşte hem 2018'den sonraki süreçte milis grupların siyasal organlarının siyaset ve devlet yönetiminde gösterdikleri eksiklik ve yaptıkları hatalar hem de 2019'da başlayan protesto gösterilerinde protestoculara karşı tuttukları sert tavrın etkili olduğunu söylemek mümkündür. Her ne kadar Fetih Koalisyonu'nun 2018'de aldığı sandalyelerin Kanun Devleti Koalisyonu'na kaydığı görülse de özellikle Şii bölgelerden bağımsız adayların ve protestocu hareketlerin aldıkları oy oranı da dikkat çekicidir. Nitekim protestocuların oluşturduğu İmtidad hareketi 9 sandalye elde etmiştir. Buna rağmen seçim sonuçları, Irak'ın yeniden kimlik siyasetine dönüş olduğunun göstergesi olarak değerlendirilebilir. Zira 2018'den farklı olarak belli kimlik özelliklerini taşıyan oluşumlar, taşıdıkları kimliklerin yoğun olduğu bölgelerde üstünlük kazanmayı başarmıştır. Bu durumun hükümet kurma sü-

recine de etki etmesi muhtemeldir.

Seçim sonuçları Federal Yüksek Mahkemenin onayından sonra kesinleşecek olsa da şimdiden hükümet kurma pazarlıkları başlamış görülmektedir. Mukteda es-Sadr hükümet görüşmeleri yapmak için seçimlerin hemen ardından 4 kişilik bir ekip oluşturmuştur. İran'a yakın grupların da Nuri el-Maliki'nin liderliğindeki Kanun Devleti Koalisyonu öncülüğünde bir ittifaka gittiği söylenmektedir. Ancak bu kez es-Sadr'ın oyun kurucu rolü alacağı görülmektedir. Diğer tarafta İran yanlısı grupların da hükümette etkili olmak için pozisyon alması ve Sadr'ın kuracağı oyunu bozmak ya da içerisinde yer almak arasında bir tercih yapması gerekmektedir. Ancak Sadr ve Maliki arasında geçmişten gelen gerginlikler olduğu dikkate alındığında iki tarafın yan yana gelmesinin kolay olmayacağını söylemek mümkündür.

Bu nedenle geçmiş hükümetlerde olduğu gibi Irak'ta ulusal birlik hükümeti olmayıp bunun yerine bir çoğunluk hükümeti ortaya çıkabilir. Bu noktada KDP ve Takaddum'un atacağı adımlar belirleyici olacak gibi görünmektedir. Özellikle KDP'nin tek başına bir parti olarak hareket ettiği düşünüldüğünde hükümet kurma görüşmelerinde en avantajlı grup olduğunu söylemek doğru olacaktır. Sonuç olarak, eğer söz konusu gruplar çabuk ve kararlı adımlar atarsa her zamankinden daha çabuk bir hükümet kurulması şaşırtıcı olmayacaktır. ■